

mtatkki

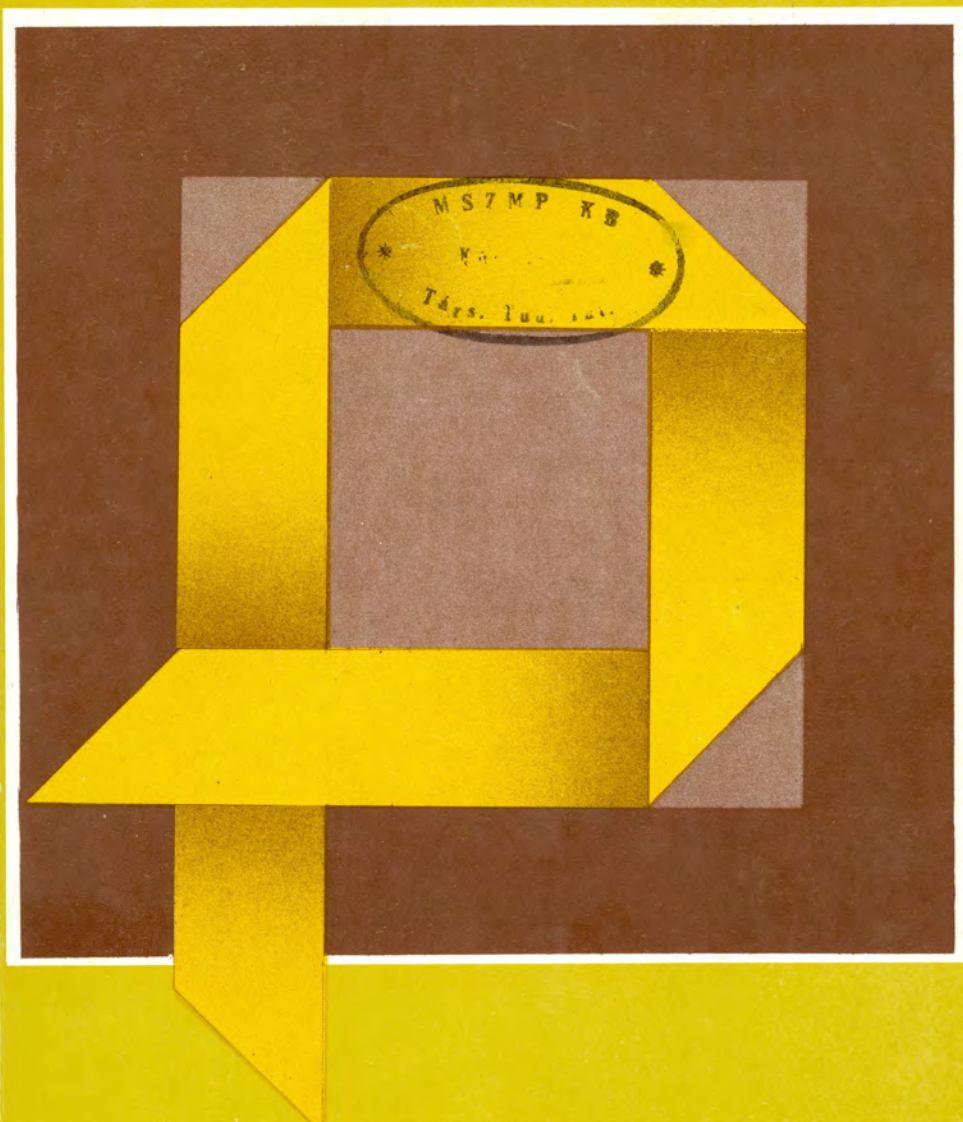
Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

F 166

Sellek

PROPAGANDISTA

AZ MSZMP KB AGITÁCIÓS
ÉS PROPAGANDAOSZTÁLYÁNAK
FOLYÓIRATA

88·5

GÖNDÖR PÉTER

NEMZETISÉGEINK, NEMZETISÉGI POLITIKÁNK

Ebben az esztendőben rendezik meg a magyarországi nemzetiségek az öt-évenként esedékes kongresszusait. Időszerű tehát ebből az alkalomból egy kicsit bővebben foglalkozni a hazai nemzetiségek helyzetével. A témát az is aktuálissá teszi, hogy napjainkban világszerte a nemzetiségi ellentétek fellobbanásának, szeparatista törekvéseknek, erőszakos asszimilációnak, a nemzetiségi kérdés valamiféle megoldására való törekvéseknek lehetünk tanúi, s ezért is érdemes áttekinteni: *mit tettünk mi*, Magyarországon e probléma igazságos, demokratikus rendezéséért.

Kis nemzetiség – kis kérdés?

A legutóbbi, 1980-as népszámlálás alkalmával 47 716-an vallották magukat horvát, német, román, szerb, szlovák vagy szlovén nemzetiségűnek és 84 478-an nemzetiségi anyanyelvűnek. A Központi Statisztikai Hivatal a népszámláláshoz kapcsolódó 509, zömmel ezer lakosnál kisebb településen végzett vizsgálata szerint 252 ezer nemzetiségi származású, a hazai nemzetiségek nyelvének és kultúrájának ápolásában érdekelt magyar állampolgár él Magyarországon. A városok nemzetiségi lakosságát is figyelembe véve a magyarországi nemzetiségiek összlétszáma mintegy 300–330 000-re tehető. A nemzetiségi szövetségek az általuk képviselt lakosság számát ennél többre, 400–450 000-re becsülik.

Mi ez: *játék a számokkal?* Nem, ennél komolyabb dologról van szó. Mai politikai felfogásunk – noha a természetes asszimiláció tényét és jelenségét jól érzékeli, tilalmakkal azt nem akadályozza – azon az állásponton van, hogy *nemzetiségeink kettős nyelve, kultúrája összehasonlíthatatlanul nagyobb érték, mint a teljes beolvadásuk, nemzetiségi azonosságtudatuk elhagyása*. Tudjuk, hogy az asszimilációs folyamat és a nemzetiségi tudat történelmileg hosszú ideig él egymás mellett. Ezért igaz egyszerre mind a 47 ezres, mind a 400 ezres lélekszám. Hiszen igen nagy az ősi nyelvét már elvesztett, de nevében, kultúrájában, szokásaiban a hagyományokhoz még így-úgy ragaszkodó, nemzetiségi mivoltát nem tagadó vagy éppen újra felismerő állampolgáraink száma.

A statisztikai adatok nyomán gyakran felbukkan a kis nemzetiségi létszámhoz kapcsolódó, *elfogadhatatlan szemléletbeli lekicsinylés*. Az „ugyis

kevesen vannak" gondolkodásmód ugyanis tényleg vezethet, esetenként a nemzetiségekkel foglalkozó hivatalos szerveket is rosszul orientálhatja, mondván: „olyan kevesen vannak, hogy nem kell velük különösebben törődni”. Pártunk az elmúlt évtizedekben fontos tapasztalatokra tett szert a nemzetiségi politikában, s ezeket általánosítva lényeges elvi megállapításokra jutott. Elsősorban azt hangsúlyozza, hogy állandóan törődni kell ezzel a fontos üggyel. Szakított tehát az ún. automatizmus elméletével, amely szerint a szocializmus építése során, az általános fejlődéssel maguktól megoldódnak a nemzetiségi természetű gondok is. A tapasztalatok ezzel éppen ellentétesek. Azt bizonyítják: a fejlődéshez igazodó, a realitásoknak megfelelő intézményes és szervezeti garanciák, a párt- és az állami szervek, a különféle rendeltetésű társadalmi szervezetek és mozgalmak folyamatos figyelme és erőfeszítése szükséges ahhoz, hogy az alkotmányban is rögzített emberi jogok e téren is érvényesüljenek. Csak így lehet – a nemzetiségek létszámától függetlenül – ezt a kérdést kezelni.

Eltűlozzuk-e mindezt? Gyakran fölmerül ez a kérdés hazai nemzetiségeink körülményeinek javításával kapcsolatban. Válaszként idézzük Lenin érzelmekkel is erősen telített híres gondolatait: „... *semmi iránt sem olyan érzékenyek a nemzetiségek, mint az egyenlőség iránt* ... *Ezért a nemzeti-ségi kisebbségek iránt tanúsított engedékenységet és békülékenységet az adott esetben inkább túlozzuk el, mint megfordítva* ...” Továbbá ezt írja: „... *a proletár osztályharc sarkalatos érdeke azt követeli, hogy sose kezeljük formálisan a nemzeti kérdést, hanem mindig vegyük tekintetbe a kicsiny nemzet proletárjának a nagy nemzethez való viszonyában mutatkozó elmaradhatatlan különbséget*”.

Az 1922-ben írt időálló sorok mai alkalmazásához, a lenini elv érvényesítéséhez elsődrendű érdekeink fűződnek. Nagyon fontos, hogy mind több olyan magyar állampolgár tevékenykedjék a pénzügyi, kereskedelmi, ipari vállalatoknál, a gazdasági együttműködés szerveiben, az idegenforgalomban, a tudomány és a kultúra területén, aki kitűnően beszéli nemzetiségi anyanyelvét, s azt szakmájában hasznosítani tudja.

Az anyanyelvű oktatásról

Tömegtájékoztatásunk gyakran tudósít országos és helyi nemzetiségi művelődési eseményekről: német fúvósztalálkozókról, mohácsi busójárásról, román szavalóversenyéről, szlovák kórustalálkozókról. Ezért az ország közvéleményében olyan kép kezd elterjedni, hogy nekünk csupa „daloló, vigadó” nemzetiségünk van. Vagyis *az a látszat keletkezik, hogy ezen a téren minden rendben van*, nincs már megoldandó feladat. Kétségtelen, hogy a nemzetiségi lakosság életkörülményeinek alakulása hosszabb idő óta megegyezik az azonos társadalmi réteghez tartozó magyarokéval. De arra oda kell figyelni, hogy a nemzetiségek *nagy többsége ma is falun él*, elsősorban a hátrányos körülményeket konzerváló kistelepüléseken. Ezért az erőteljesen rendezvényközpontú, csupán a folklór értékeit középpontba állító, folytonosan reprezentatív, ünnepi alkalmakat teremtő megközelítés elfedi a hétköz-

napok szorító gondjait. Ezek viszonylag ritkán jelennek meg tájékoztató-sunkban, következőképpen szélesebb közvéleményünknek nincs tudomása róluk. E gondok közül itt a legfontosabbat kívánom megemlíteni.

A nemzetiségi nyelv és kultúra megtartásának, az identitás megőrzésének kulcskérdése az *anyanyelvű oktatás*. Sajnos sok feszítő gond sűrűsödik politikánk támogató elvei és az *anyagi eszközök* szűkösségével, esetenként *szemléleti problémákkal* is küszködő gyakorlatunk között. Az óvodákban hetente csak két napon tudnak a gyermekekkel anyanyelvükön foglalkozni, az általános és középiskolákban a tantárgyak jelentős részét még nem a diákok anyanyelvén tanítják, mivel kevés az illető nyelvet beszélő pedagógus, szaktanár. Sok iskolában még ma is csak tantárgyként oktatják a nemzetiségi nyelvet. Ez az iskolatípus a nemzetiségi nevelés-tanítás funkcióját csak korlátozottan tudja betölteni.

Az *intézményi ellátottság* iskolafokozatonként és nemzetiségenként egyenlőtlen. Hazánkban 273 nemzetiségi óvoda, 17 nemzetiségi tannyelvű iskola és 324 nemzetiségi nyelvet is oktató általános iskola működik. Az utóbbiak mintegy száz olyan kistélepülésen, ahol a nyelvtanítás attól is függ, hogy akad-e a kisközségben a szükséges nyelvet beszélő pedagógus.

Az alacsony tanulólétszám miatt sok helyütt az ún. csatlakozó órákon (tanítási órák előtt vagy után) oktatják a nemzetiségi nyelvet. A tannyelvű és nyelvoktató iskolák nemzetiségenkénti aránya nagymértékben különbözik. Viszonylag kiegyensúlyozott a románság esetében: 6 nemzetiségi és 8 nyelvoktató iskolájuk van. Ez az arány a szlovákoknál 5 és 82, a délszlávoknál 6 és 49. A német nemzetiség anyanyelvű oktatási feltételeit anyagi okokból még a VIII. ötéves tervben sem tudjuk a többi hazai nemzetiségével azonos szintre hozni.

A nemzetiségi létnek rendkívül fontos színhelye az iskola. A nehéz, sok problémát okozó helyzet sürgető megoldása tavaly októberben arra indította pártunkat, hogy a *nemzetiségi oktatás fellendítését* kezdeményezze. Szorgalmazta például, hogy a Művelődési Minisztérium terjessze ki a kétnyelvű oktatást, javítsa az országos és a regionális szerepkörű iskolák működési feltételeit. Sikraszállt, hogy még ebben az ötéves tervben felújítások és beruházások révén, részben társadalmi hozzájárulással, a német iskolák esetében külső – NSZK-beli – forrás bevonásával *bővítsék a nemzetiségi iskolahálózatot*. Felkérte a megyei, a városi és a helyi párt szervezeteket, hogy politikai munkával segítsék a nemzetiségi oktatás feltételeinek javítását.

Nemzetiségeink és a környező országok magyarsága

Egyre inkább életbe vágó szükségletünk, elemi érdekünk a szomszéd népekkel való szorosabb kapcsolat, a népeket, nemzetiségeket ténylegesen összekötő internacionalizmus ösztönzése és erősítése. Alapvető törekvésünk, hogy hazánk nemzetiségi lakosságának, ezen belül ifjúságának és értelmiségének mindenben egyenjogú lehetőségeket, életfeltételeket biztosítsunk. Szocialista humanizmusunk, az emberi jogok tiszteletbentartása

mellett erre készítenek minket az a remény is, hogy ily módon nemzetiségeink minél jobban, színvonalasabban betölthetik a *hid szerepét* országaink, népeink között.

Történelmileg úgy alakult, hogy a *magyarságnak mintegy harmada határainkon kívül, nemzetiségként él.* A magyarországi nemzetiségek és a szomszédos országokban élő magyar nemzetiségek sorsát gyakran mechanikusan, helyzetüket félreértve vagy eltorzítva összefüggésbe hozzák a közvélemény egyes rétegeiben. E nézetekben keverednek a magyar nemzetiségek sorsáért érzett jogos aggodalmak és a hazai nemzetiségpolitikát túlzásnak tartó bírálatok. Ezért egyik-másik nemzetiségünkben – az „odaát-ról” jövő híreket hallva – időnként felerősödik az a félelem, hogy talán valamiféle „kölcsonösségi” politika alkalmazására kerülhet sor.

Pártunk többször és világosan leszögezte véleményét, elvi álláspontját ezekkel a kétségtelenül bonyolult, súlyos érzékenységet kiváltó és nagy tapintatot megkövetelő kérdésekkel kapcsolatban. Sikraszállt az *egyéni és a kollektív nemzetiségi jogok* érvényesítéséért. Mind a kétoldalú, mind a többoldalú nemzetközi fórumokon következetes politikai, diplomáciai tevékenységet folytat ennek érdekében. A szomszédos szocialista országokkal való rendezett, baráti viszony és szoros együttműködés fontos elemének tekinti a *nemzetiségek támogatását* anyanyelvük megőrzése, kultúrájuk gyarapítása, az anyanemzethez fűződő kapcsolataik ápolása végett. Nemzetközileg is egyre általánosabb vélemény, hogy a nemzetiségek sorsa egyetlen országnak sem lehet pusztán belügye. Az is egyre nyilvánvalóbb, hogy a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos problémákat *nem lehet egyszer s mindenkorra megoldottnak tekinteni*, ezek állandó figyelmet és gondoskodást igényelnek.

Tudatában vagyunk annak is, hogy az anyanemzet állama megkülönböztetett figyelmet igyekszik fordítani a más országban nemzetiségként élő lakosság anyanyelvi oktatására, művelődésének, tájékoztatási igényeinek kielégítésére. Az anyanemzetek joggal éreznek ezért felelősséget: ezt azonban nem akarjuk abszolutizálni, saját feladatainkat másokra áthárítani. Például a hazai németség anyanyelvi oktatásának gondjait nem kívánjuk a nemzetiségi kérdésekben korrekt, segítőkész német és osztrák államok „nyakába varrni”. Nem tartjuk viszont elveinkkel összeegyeztethetetlennek, nem tekintjük „beavatkozásnak” azt a kiegészítő jellegű segítséget, amit kintől kapunk a német tannyelvű iskolák gyorsabb felépítéséhez, oktatási segédeszközökkel, ösztöndíjakkal való ellátásához. Ez ugyanis gazdagítja a magyarországi német nemzetiséget.

Elutasítjuk, hogy bárki „kölcsonösségi” alapon folytasson nemzetiségi politikát, nem fogadhatjuk el ennek elvét és gyakorlatát. Ugyanígy tarthatatlannak ítélnék minden olyan kétértelmű célozgatást, hogy hazai nemzetiségeink valamiféle „nyomásgyakorlásra”, „kirakatpolitikára” szánt manipulációs eszközök lennének. Hazánk lakosságának nagy többségétől idegen az ilyen felfogás. Meg kell azt is jegyezni, hogy tudományos vizsgálatok összegző megállapításai szerint a nemzetiségi létfeltételek, sajátosságok, a történelmi előzmények és a mai körülmények olyan tarkaságot mutatnak,

ami lehetetlenné teszi a mechanikus összehasonlításokat. A nemzetiségek helyzete, igényeik kielégítésének külső és belső feltételei minden tekintetben mások és mások. Ámde kisebbség, többség és anyanemzet bonyolult kapcsolatrendszerében vannak általánosítható, közösen alkalmazható elemek is: a *türelem*, a *megértés*, a *bizalom* és az *együttműködés*.

1988: a nemzetiségi kongresszusok éve

Ezekben a hetekben, hónapokban javában folynak az előkészületek nemzetiségeink szövetségeinek év végi kongresszusaira. A Hazafias Népfront helyi szerveivel karöltve sok száz falugyűlésen beszélnek meg a nemzetiségek helyi és országos gondjait. A négy nemzetiségi szövetség – a délszláv, német, román és szlovák – az elmúlt öt évben élénkítette tevékenységét, erősítette belső demokratizmusát, és sok jó kezdeményezéssel segítette a szövetségi politika gyakorlati érvényesülését. A szövetségek sikeres kapcsolatokat teremtettek az országos főhatóságokkal, a társadalmi szervezetekkel, a nemzetiségi dolgozókat is tömörítő mezőgazdasági termelősövetkezetekkel. A nemzetiségek politikai presztízsének növekedéséről tanúskodik, hogy az 1985-ös választásokon az országos listán került be az országgyűlésbe a nemzetiségek négy képviselője.

Egyre erősödik az a felfogás, hogy *a nemzetiségi politikát a korábbinál átfogóbban, a társadalmpolitika részeként kell értelmezni*. A régebbi, inkább csak a kulturális szférára korlátozódó tevékenység napjainkra jelentősen kiszélesedett, és a nemzetiségek kollektív érdekképviselőtének irányába fejlődött.

Ennek az átalakulásnak jelentős szervezeti és jogi változásaival is számolhatunk. Például Baranya megye tanácsa – az országban elsőként – rendeletet hozott a nemzetiségi egyenjogúság érvényesülésének elősegítésére. Ilyen tanácsrendelet kiadására előkészületek folynak más, nemzetiségek lakta megyékben is. Az Országgyűlésben is indítványozták *átfogó nemzetiségi törvény* kidolgozását és elfogadását. Ez elősegítené az eddigi szabályozások korszerűsítését és egységesítését, valamint támogató jellegű nemzetiségpolitikai elveink érvényesítését, konkretizálását.

Az idei kongresszusok minden bizonnyal jelentős visszhangot váltanak ki a nemzetiségi lakosság körében, a magyar közvéleményben és szomszédaink részéről is. A nemzetiségi politikáért felelős központi és területi szervek, a nemzetiségi szövetségek erőfeszítései arra irányulnak, hogy a jövőben is erősödjék a nemzetiségi lakosság azonosságtudata, szélesebb körű legyen anyanyelvének használata, több történjék kultúrájának megőrzéséért, fejlesztéséért. Szövetségi politikánknak immár évtizedek óta megbecsült értéke a nemzetiségi lakosság jó közérzete; a párt és a kormány arra törekszik, hogy ez tovább javuljon. A kongresszusoktól azt is reméljük, hogy erősítik a nemzetiségek elkötelezettségét a szocialista Magyarország iránt, s nem magyar állampolgáraink is teljes odaadással segítik közös hazánk kül- és belpolitikai céljait, gazdasági korszerűsödését, társadalmi haladását.

ÁRA: 6 FT

E SZÁMUNK SZERZŐI

LUKÁCS JÁNOS, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára

MARÓTHY LÁSZLÓ, az MSZMP Központi Bizottságának tagja, környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszter

ANDICS JENŐ, a szociológiai tudomány kandidátusa, az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője

HOVANYECZ LÁSZLÓ, a Népszabadság főszerkesztő-helyettese

FARKAS ENDRE, a filozófiatudomány kandidátusa, az MSZMP Politikai Főiskolájának docense

FERENCZI JÓZSEF újságíró, a Kisalföld rovatvezetője

BEREZCZ JÁNOS, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára

NUBER ISTVÁN, a filozófiatudomány kandidátusa, az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának munkatársa

HÁMORI BALÁZS, a Népszabadság főszerkesztő-helyettese

SIMKÓ JÁNOS újságíró, a Magyar Rádió főmunkatársa

MISKOLCZI MIKLÓS újságíró, a Képes Hét főmunkatársa

GÖNDÖR PÉTER, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának munkatársa

LÁNG ISTVÁN zeneszerző, a Zeneművészek Szövetségének főtáskára

FEUER MÁRIA zenepublicista, a Muzsika főszerkesztője

SZABÓ ISTVÁN, az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának első titkára

JAKATICS ÁRPÁD, az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának osztályvezetője

KULCSÁR BALÁZS, az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának osztályvezető-helyettese

ELEK SÁNDOR, az MSZMP Szolnok Megyei Bizottsága Oktatási Igazgatóságának tanszékvezetője

TAKÁCS LÁSZLÓNÉ, az MSZMP Kunszentmártoni Városi Bizottságának titkára

KOVÁCS Mihály, a Szolnok Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ igazgató-helyettese

EGRI SÁNDOR újságíró, a Szolnok Megyei Néplap munkatársa

ORMOS MÁRIA, az MTA levelező tagja, az MSZMP Központi Bizottságának tagja, a Janus Pannonius Tudományegyetem rektora

GERGELY JENŐ, a történettudomány kandidátusa, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának docense

THÜRMER QYULA, az MSZMP KB Külügyi Osztályának munkatársa

SZANISZLÓ FERENC újságíró, a Magyar Hírlap moszkvai tudósítója

BRÓDY PÉTER, az MSZMP Budapesti Bizottságának osztályvezetője

BARTÁK PÉTER, az MSZMP Veszprém Városi Bizottságának munkatársa

BÁTYAI JENŐ főmérnök, a MTESZ Csongrád megyei szervezetének társelnöke

SZ. KONCZ ISTVÁN, a Propagandista rovatvezetője

KOVÁCS GÉZA, az MSZMP Békés Megyei Bizottsága Oktatási Igazgatóságának tanára

KOZMA FERENC, az MSZMP Fejér Megyei Bizottsága Oktatási Igazgatóságának helyettes vezetője